

Een transparante visie op de toekomstige ontwikkeling
van de regionale tuinbouwsector

De agrarische sector is van oudsher een belangrijke sector in Oost-Betuwe. Aan de oevers van de Rijn, Waal en Linge is door de eeuwen heen een landschap ontstaan met veel akker- en tuinbouw, (fruit)boomgaarden en bebouwing. Met Bergerden is hier in het afgelopen decennium een nieuwe grootschalige tuinbouwlocatie bijgekomen. Het tuinbouwgebied tussen Huissen en Angeren kent een veel langere historie, maar moet inmiddels nodig worden geherstructureerd. Naast de twee grote (glas)tuinbouwgebieden zijn ook elders in het gebied tuinbouwbedrijven gevestigd, waaronder bedrijven die in de toekomst zullen moeten stoppen of verhuizen. De afgelopen jaren zijn diverse (tuinbouw)onderzoeken verricht in gemeente Lingewaard. Tot op heden ontbreekt het echter aan een integrale visie op de land- en tuinbouwontwikkeling in de regio.

Het bundelen van de onderzoeksresultaten en het geven van een integrale visie is een wens van Rabobank Oost-Betuwe en diverse andere stakeholders, zoals Gemeente Lingewaard, Provincie Gelderland, Stadsregio Arnhem-Nijmegen, Greenport Arnhem-Nijmegen, LTO, GIBO Groep en Interpolis.

Rabobank Oost-Betuwe heeft daarom het directoraat Kennis en Economisch Onderzoek van Rabobank Nederland benaderd om een onderzoek te verrichten naar de economische betekenis en het toekomstperspectief van de sector.

Concreet gaat het om drie onderzoeksvragen:

- 1) Wat is de economische betekenis van de Oost-Betuwse tuinbouwsector?
- 2) Wat is de concurrentiekracht van de Oost-Betuwse tuinbouwsector?
- 3) Wat is het economische toekomstperspectief van de Oost-Betuwse tuinbouwsector?

Deze drie onderzoeksvragen vormden de leidraad voor de hierna uit het onderzoeksrapport getrokken conclusies en aanbevelingen.

Conclusie

Met de stijgende energieprijzen zien sommige tuinders op dit moment de toekomst met grote zorgen tegemoet. Dit geldt waarschijnlijk in vrij sterke mate voor de tuinbouwbedrijven in Oost-Betuwe die in het algemeen worden gekenmerkt door een relatief ongunstige kostenstructuur. Nationaal en internationaal zullen de zwakkere bedrijven moeten afhaken, maar dit maakt de weg vrij voor de meer toekomstbestendige bedrijven. Dit gaat ook op in Oost-Betuwe; waar de herstructurering van Huissen-Angeren hoogstwaarschijnlijk zal leiden tot een (versnelde) afname van het aantal tuinbouwbedrijven. Voor op de lange termijn is het perspectief voor de nationale tuinbouwsector vrij rooskleurig dankzij de (nog altijd) toenemende wereldvraag naar voedings- en

sierteeltproducten en de sterke positie die de Nederlandse tuinbouwsector heeft qua kwaliteit, assortiment, duurzame productie en leveringsbetrouwbaarheid.

Uit een kwantitatieve analyse blijkt dat de groei van de Oost-Betuwse tuinbouwsector in de toekomst waarschijnlijk niet zo zeer vanuit de regio zelf wordt gevoed. De vraag of de locatie Kamervoorst moet worden geprepareerd voor vestiging van tuinbouwbedrijven hangt dan ook met name af van de kracht van het Provinciale concentratiebeleid. De analyses in dit rapport maken duidelijk dat het toekomstperspectief van de Gelderse tuinbouwsector rooskleurig is. Op het moment dat deze groei in Bergerden wordt geaccommodeerd en er een streng(er) handhavingsbeleid wordt gevoerd tegen bedrijven die uitbreiden op locaties die hiervoor niet bestemd zijn, zal Bergerden I op de lange termijn onvoldoende zijn voor de verdere groei van de Gelderse tuinbouwsector. Daarbij verdient het aanbeveling om de uitkomsten van het concentratiebeleid te monitoren en inzichtelijk te maken wanneer de ruimte op Bergerden I niet meer toereikend is. Op die manier kunnen de planprocedures voor Kamervoorst tijdig worden gestart.

Deze bovenstaande conclusies maken duidelijk dat de vraagstukken van de tuinbouwsector op een hoger ruimtelijk niveau dan het niveau 'Oost-Betuwe' moeten worden benaderd. Voor zowel de overheid als de ondernemers geldt dat er samengewerkt moet worden op het niveau 'Gelderland' en waar nodig aansluiting moet worden gezocht bij Greenport Venlo. In ieder geval moeten alle bij de ontwikkeling van de tuinbouw betrokken instanties het Provinciale programma Betuwse Bloem omarmen. Hiermee wordt regionale kennis gebundeld en werken overheid en ondernemers samen aan projecten die een duurzame ontwikkeling van de tuinbouwsector voorstaan. Bovendien biedt de Betuwse Bloem mogelijkheden om kennis uit te wisselen met de Wageningen Universiteit.

Op de korte termijn verdient het aanbeveling om als ondernemers op bepaalde gebieden de handen ineen te slaan. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het versterken van de bestaande samenwerking op het gebied van de energievoorziening, het (beter) bereiken van de afzetmarkten, het inkopen van productiemiddelen, gericht investeren in product- of procesinnovaties, het uitwisselen van kennis en het maken van de benodigde afspraken met de overheid als het gaat over het beschikbaar stellen van bedrijfsruimte in de regio. De organisaties LTO en Greenport Arnhem-Nijmegen kunnen hierin een faciliterende rol vervullen. Meer betrokkenheid bij de activiteiten van deze organisaties is dan ook gewenst.

5. Conclusie

Ruimtelijke ontwikkeling Nederlandse tuinbouwsector

Nederland is wereldwijd marktleider op de tuinbouwmarkt. De speciale aandacht van het Rijk voor de tuinbouwsector in de vorm van het nationale greenportbeleid is daarom niet vreemd. Naast de mainports Rotterdam en Schiphol en brainport Eindhoven ziet de overheid vijf regionale greenports als pijlers onder de toekomstige economische ontwikkeling van ons land. Het stimulerende beleid heeft als doel de internationale concurrentiepositie van de tuinbouwsector te versterken. Hoewel de beleidsaandacht zich voornamelijk richt op de vijf regionale greenports, behoort elk tuinbouwbedrijf tot de doelgroep van het nationale greenportbeleid. Dit geldt zeker voor de bedrijven in de tien landbouwonwikkelingsgebieden en dus ook voor de tuinders die in Oost-Betuwe zijn gevestigd.

Oost-Betuwse tuinbouwsector van groot economisch belang...

We hebben het hier dan over ruim 240 bedrijven, die op ongeveer 930 hectare tuinbouwgrond met ruim 2.200 werknemers ruim 60 miljoen euro aan toegevoegde waarde realiseren. Qua teeltoppervlak is de vollegrondsteelt nog altijd dominant, maar in termen van toegevoegde waarde en werkgelegenheid domineert de glastuinbouw. Het totale tuinbouwcluster in Oost-Betuwe, dat naast de primaire productie bestaat uit bedrijven die directe relaties met de primaire sector onderhouden, realiseert een toegevoegde waarde van circa 90 miljoen euro. De smalle definitie van het tuinbouwcluster vertegenwoordigt hiermee minimaal 7% van de Oost-Betuwse economie.

...maar vertoont op het eerste gezicht weinig dynamiek

Gedurende de afgelopen decennia is de Oost-Betuwse tuinbouwsector per saldo weinig gegroeid. Het netto glasareaal in gemeente Lingewaard schommelde zo'n twintig jaar tussen de 145 en de 155 hectare en is de laatste twee jaren toegenomen tot bijna 180 hectare. Het glasareaal in gemeente Overbetuwe bedraagt al zo'n twintig jaar iets meer dan 20 hectare. Bovendien is in beide gemeenten het vollegrondsareaal de laatste jaren sterk afgenomen. Waar dit areaal in andere tuinbouwgebieden vaak ten gunste komt van de glastuinbouw, is dit in Oost-Betuwe vooral benut voor de verdere ontwikkeling van de woningbouw.

Hoewel het hiermee lijkt dat de sector weinig dynamiek heeft gekend, is dit zeker niet het geval. Met de komst van Bergerden heeft de Oost-Betuwse tuinbouwsector een nieuwe impuls gekregen en is de gemiddelde schaalgrootte van bedrijven toegenomen. De schaalvergroting heeft zich echter nog niet zo sterk gemanifesteerd als elders in het land, waardoor de gemiddelde bedrijfsgrootte van de (glas)tuinbouw nog altijd achterblijft.

...maar sterk vestigingsklimaat en imago

Een belangrijk deel van de toekomstige ontwikkeling van de Oost-Betuwse tuinbouwsector zal afhangen van tuinders die op dit moment elders zijn gevestigd. Het regionale vestigingsklimaat biedt op het eerste gezicht voldoende aanknopingspunten om in de toekomst nieuwe bedrijvigheid aan te trekken. Zo heeft Oost-Betuwe een rijke traditie als tuinbouwgebied. De oevers van de Rijn, Waal en Linge voorzien de lokale bevolking al eeuwen in vruchtbare grond die geschikt is voor het telen van groenten, bloemen en planten. Als zodanig is de tuinbouwsector diepgeworteld in de maatschappij en krijgt het van de betrokken overheidsinstanties voldoende ruimte om zich te ontwikkelen. Bovendien biedt Bergerden vooralsnog voldoende uitbreidingsmogelijkheden, is Oost-Betuwe goed ontsloten door de Rijkswegen (zeker als de A15 wordt doorgetrokken), heeft het vanwege de innovatie die er plaatsvindt een sterk imago, kent het een arbeidsmarkt die relatief goed aansluit op de wensen van de tuinbouwbedrijven en heeft het tot slot de Rijksstatus van landbouwonwikkelingsgebied, waarmee de toekomst van het gebied als tuinbouwgebied lijkt gewaarborgd.

Gelderse tuinbouwsector kent rooskleurig toekomstperspectief

Dit rijksbeleid wordt echter gewaarborgd door de reserveringen die op Kamervoor zijn gedaan. Uit een kwantitatieve analyse blijkt dat die locatie niet zo zeer nodig is voor tuinbouwbedrijven uit het gebied zelf. De Gelderse tuinbouwsector daarentegen kent juist een zeer rooskleurig toekomstperspectief. De vraag of de locatie Kamervoor moet worden geprepareerd voor vestiging van tuinbouwbedrijven hangt dan ook met name af van de kracht van het Provinciale concentratiebeleid.

In ieder geval zullen in de toekomst de vraagstukken waarmee de Oost-Betuwse tuinbouwsector te kampen heeft op een hoger ruimtelijk niveau dan het niveau 'Oost-Betuwe' moeten worden benaderd.

Voor zowel de overheid als de ondernemers geldt dat er samengewerkt moet worden op het niveau 'Gelderland' en waar nodig aansluiting moet worden gezocht bij Greenport Venlo. In ieder geval moet het Provinciale programma Betuwse Bloem worden omarmd, zodat regionale kennis wordt gebundeld en overheid en ondernemers gezamenlijk werken aan projecten die een duurzame ontwikkeling van de tuinbouwsector voorstaan.

Korte termijnproblematiek noopt ondernemers tot samenwerken

Op de korte termijn verdient het aanbeveling om als ondernemers op bepaalde gebieden de handen ineen te slaan. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het versterken van de bestaande samenwerking op het gebied van de energievoorziening, het (beter) bereiken van de afzetmarkten en het inkopen van productiemiddelen. Maar ook aan het gericht investeren in product- of procesinnovaties, het uitwisselen van kennis en het maken van de benodigde afspraken

met de overheid als het gaat om het beschikbaar stellen van bedrijfsruimte. De organisaties LTO en Greenport Arnhem-Nijmegen kunnen hierin een faciliterende rol vervullen.

Voor de individuele ondernemers vormen deze organisaties de springplank tot de overheid. Hoewel Oost-Betuwe wordt gekenmerkt door een sterk vestigingsklimaat, is er in het uitdragen hiervan nog veel winst te behalen. In de toekomst zal de ontwikkeling van de Oost-Betuwse tuinbouwsector in belangrijke mate afhangen van de mate waarin men slaagt bedrijven van elders te werven.

Gebiedsmarketing is in dit opzicht van groot belang en zal samen door de overheid en de ondernemers moeten worden vormgegeven. Op het moment dat erin wordt geslaagd om de groei van de tuinbouwsector in Oost-Betuwe te accommoderen, ontstaat het tuinbouwcluster zoals dat in het streekplan wordt voorgesteld. Het gebied zal dan een aanzuigende werking hebben op toeleveranciers en distributeurs van tuinbouwproducten.

Tot slot

Voor de verdere ontwikkeling van de Oost-Betuwse tuinbouwsector is het zeer belangrijk dat overheid, ondernemers en andere betrokken organisaties in de toekomst aan een gezamenlijk doel werken.

Gezien de tuinbouwtraditie in het gebied, de (grote) investeringen die door zowel de overheid als de ondernemers zijn gedaan en de goede kwaliteit van het Oost-Betuwse vestigingsklimaat, is verdere ontwikkeling van de tuinbouwsector eerder een opdracht dan een vraag. De stakeholders in Oost-Betuwe kunnen dit niet alleen; samenwerking op een hoger ruimtelijk schaalniveau zal noodzakelijk zijn voor de verdere ontwikkeling van de regionale tuinbouwsector.